

ПОСТКОВІДНІ УСКЛАДНЕННЯ – ПОПЕРЕДНІЙ ОГЛЯД

Більше року Україна живе в умовах пандемії COVID-19. Вплив коронавірусу на здоров'я людей - тема фундаментальних багаторічних досліджень. Однак деякі висновки вже можна робити, спираючись на досвід, який здобули за цей час.

Більшість людей, у яких діагностують COVID-19, переносять його у легкій формі без госпіталізації. Проте, за даними досліджень, навіть легкий перебіг цього захворювання зовсім не означає, що з вірусом покінчено і здоров'я повернеться до попереднього стану. Медики стверджують, що коронавірус завдає організмові такого удару, наслідки якого відчуватимуться довго, навіть якщо хвороба минула легко.

У країнах Європи, де пік пандемії корона вірусу, ніби, пройдено тільки зараз піднімають питання щодо довгострокових наслідків інфекції. За даними CNN, особливо гостро ця проблема стоїть в Італії та Великій Британії, які постраждали від спалаху пандемії найбільше. Наразі ці країни розпочинають програми реабілітації для тих, хто перехворів на коронавірус і отримав ускладнення, бо у багатьох пацієнтів, які одужали від інфекції, спостерігають погіршення стану нирок, печінки, серця, мозку та нервової системи, шкіри, системи травлення тощо, іноді – проблеми з когнітивними функціями та втрату концентрації.

COVID-19 змінює перебіг майже всіх захворювань, бо має специфічний вплив на організм. Він руйнує ендотелій - внутрішню вистілку кровоносних судин. Спочатку окуповує судини легень, а потім пробирається до серця, головного мозку, нирок. В основному хвороба позначається переважно на легенях. Проте, дослідження іноземних фахівців показали, що окрім порушення функцій легенів, хвороба може потягнути за собою стенокардію, аритмію, збільшення ризиків серцевого нападу а також може позначитися на функціонуванні нервової системи. Але такі наслідки швидше індивідуальні, ніж масові. Тож слід усвідомлювати, схильність до яких хвороб має кожна людина, аби оцінити усі ризики поведінки під час епідемії.

У гострій фазі коронавірус спричиняє важку пневмонію, внаслідок чого виникає гіпоксія. Нестача кисню для організму — це небезпека для всіх його органів і систем, величезний стрес для нервової системи, який називають цитокіновим штормом. Гіпоксія небезпечна, бо дає поштовх розвитку різних патологій, серед яких енцефалопатія - ураження головного й спинного мозку з розвитком деменції, інсульту, енцефаліту, мієліту, полінейропатії (ураження периферійних нервів). Найхарактерніші симптоми, які вказують на ураження нервової системи - нестабільний психоемоційний стан, дистонія, депресивні настрої. Люди страждають, їх терзають страх, підвищена тривожність. Особливо вразливі ті, хто був у тяжкому стані, переживав кисневе голодування, адже це залишає слід у підсвідомості.

Загалом, будь-яке вірусне захворювання, не лише COVID-19, може призвести до подібних проблем, зокрема міокардиту (запалення серцевого м'яза), що може стати причиною смерті хворого у постковідний період[2,3,4].

У науковій літературі багато даних про пандемію «іспанки», яка бушувала 100 років тому. «Іспанка» стала першою епідемією глобального масштабу нового часу – пандемією. Нею переохворів кожен третій мешканець Землі - приблизно 550 мільйонів людей. Померло ж близько 25 мільйонів (в деяких дослідженнях вказується цифра і 50, і навіть 100 мільйонів) – більше, ніж загинуло на всіх фронтах Першої світової війни. Люди досить швидко побачили, що це зовсім не звичайний грип – симптоми, з якою протікала хвороба, були шокуючі: швидке зараження і смерть протягом 24 годин, яка супроводжувалася посинінням від нестачі кисню і кровотечами.

Масштабні дослідження свідчать, що вірусні недуги можуть спричинити нейродегенерацію, яка призводить до розвитку захворювань, серед яких хвороби Паркінсона, Альцгеймера. Так, через п'ять років після закінчення пандемії «іспанки» кількість офіційно зареєстрованих із хворобою Паркінсона збільшилася майже втричі.

Через століття, після пандемії COVID-19 може розгорнутися так звана тиха хвиля неврологічних захворювань. Часто до лікарів приходять на консультацію пацієнти, які хворіли на коронавірусну недугу, пройшли курс лікування в інфекційних лікарнях. Вони начебто одужали, аналізи в нормі, але ніяк не можуть відновитися. Найчастіше скаржаться на слабкість у кінцівках, порушення чутливості, запаморочення, порушення зору, втрату нюху. Втрату нюху було виявлено в середньому у трьох із чотирьох хворих. А це дуже важливий симптом неврологічних захворювань. Втрата нюху спостерігається у 90% осіб, які перебувають на ранніх стадіях розвитку хвороби Паркінсона. Відомо, що цей симптом майже на десять років випереджає появу порушень руху та координації.

Також виявилось, що ускладнення мають навіть ті пацієнти, які переохворіли в легкій формі та пробули в лікарні всього кілька днів. За відсутності уражень внутрішніх органів у багатьох з них спостерігалось загальне ослаблення організму та відсутність фізичних сил. Таким пацієнтам допомагає спорт.

Отже, тим, хто переніс коронавірусну хворобу, передусім потрібно звернутися до сімейного лікаря, особливо людям з важким перебігом. Оскільки основного удару COVID-19 завдає по судинах, необхідно перевірити зсідання крові, оцінити ризики виникнення тромбозів. У будь-якій лабораторії можна здати кров та проконтролювати параметри коагулограми. Показник Д-димер сигналізує про наявність тромбозу. Клінічно може не бути жодних проявів, хоч в організмі вже триває посилене тромбоутворення, яке може призвести не лише до погіршення самопочуття, а й стати причиною смерті.

За пацієнтами після COVID-19 потрібно спостерігати ще кілька місяців. За даними ВОЗ, у світі коронавірусну інфекцію поборолі майже 220 мільйонів людей. Частина з них іще тривалий час після одужання може

відчувати проблеми із здоров'ям, проте які саме – науковці поки не готові дати обґрунтовану відповідь на це питання. Адже дослідження довгострокових наслідків COVID-19 тільки розпочинаються і можуть зайняти близько року часу.

Проте, вся медична наукова спільнота одноголосно вважає, що єдиним дієвим методом запобігання коронавірусної хвороби (як і інших вірусних інфекцій) є вакцинація. Координація процесу впровадження вакцини від коронавірусної хвороби COVID-19 та проведення кампанії з вакцинації здійснюється оперативним штабом Міністерства охорони здоров'я України з реагування на ситуації з поширення інфекційних хвороб, яким можна запобігти шляхом вакцинації, склад та положення якого затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 07 червня 2019 року № 1319 (у редакції наказу Міністерства охорони здоров'я України від 02 грудня 2020 року № 2784) [5,6].

Успішна вакцинація населення - це питання національної безпеки. Відповідно, зусилля комунікаційних кампаній та стратегій стосовно вакцинації від коронавірусної хвороби COVID-19 в Україні мають бути спрямовані на формування позитивного ставлення та запиту на вакцинацію.

Насамкінець варто зазначити, що в Україні існує Закон «Про захист населення від інфекційних хвороб», у статті 12 якого йдеться про профілактичні щеплення. Захист населення від інфекційних хвороб належить до національної безпеки, а отже, антипропаганда вакцинації є підривом безпеки нації[1].

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» // Відомості Верховної Ради.- 2000. -№ 29.
2. Завальнюк О. Л. Деякі статистичні дослідження інфекційної захворюваності та вакцинопрофілактики інфекційних хвороб в Україні та світі / SCIENCE AND LIFE: Proceedings of articles the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary - Ukraine, Kyiv, 16-17 November 2017 [Electronic resource] / Editors prof. I.P.Klimov, I.V. Ignatko, V.B. Mantusov. – Electron. txt. d.. – Czech Republic, Karlovy Vary: Skleněný Mústek. – ISBN 978-80-7534-079-5. P.141-146.
3. Завальнюк О. Л. До питання про стан народжуваності та здоров'я дітей в Україні/ Materials of the XV International scientific and practical Conference Science without borders - 2019, March 30 - April 7, 2019 : Sheffield. Science and education LTD - 64 p.- P.36-40.
4. Завальнюк О.Л. Вплив інфекційної захворюваності на стан здоров'я й демографічні показники населення України / Актуальні питання сучасної біологічної науки та методики її викладання: збірник наукових праць звітної наукової конференції викладачів за 2020 - 2021 н.р. - Вінниця, 2021.- 266 с. - С.96-101.
5. Наказ МОЗ України від 07 червня 2019 року № 1319
6. Наказ МОЗ України від 02 грудня 2020 року № 2784.